

Medicijnen uit de kas

A.G.M. van Asseldonk en H.J. van der Mheen

Eind 2009 werd de NVF door het InnovatieNetwerk LNV (IN) uitgenodigd om, in samenwerking met de Stichting Innovatie Glastuinbouw Nederland (SIGN), activiteiten te ontwikkelen in het kader van een project over gecertificeerde geneeskruiden dat loopt binnen het programma voor duurzaam ondernemen. Hans van der Mheen en Tedje van Asseldonk schreven samen met wetenschapsjournalist Joost van Kasteren een terreinverkenning van de mogelijkheden die de groeiende markt voor kruidengeneesmiddelen en gezondheidsbevorderende voedingsmiddelen biedt voor de Nederlandse glastuinbouw. Hieronder een samenvatting van hun rapportage (<http://www.innovatienetwerk.org/nl/bibliotheek/rapporten/432/Medicijnenuitdekas.html>) en de introductie ervan door de opdrachtgevers, die concluderen: *“Traditional Chinese Medicine, made in Holland en verkocht in China: het is een mooie droom, maar niet eenvoudig te realiseren.”*

Introductie

“De gezondheid van mensen verbeteren met eeuwenoude middelen: het klinkt bijna te mooi om waar te zijn”, zo openen Gert Vos (IN) en Nico van Rutten (SIGN) de publicatie. Vervolgens schetst Joost van Kasteren de internationale ontwikkelingen op dit gebied. Niet alleen in Azië, maar ook in Europa en de Verenigde Staten groeit de vraag naar geneeskrachtige kruiden –hetzij als grondstof voor zogeheten *functional foods* die de gezondheid bevorderen, hetzij als kruidenpreparaat of -extract met een geneeskrachtige werking zoals die worden toegepast in de traditionele Chinese geneeskunst, de Indiase ayurvedische geneeskunst of de westerse fytotherapie. Enerzijds is de groeiende vraag een gevolg van een nog steeds groeiende bevolking, die in meerderheid is (en blijft) verstoken van farmaceutische producten. Anderzijds heeft de groei ook te maken met het feit dat steeds meer mensen –zowel artsen als (chronisch) zieken– aanlopen tegen de eendimensionale aanpak van de westerse farmacie.

De Nederlandse glastuinbouw heeft een aantal sterke troeven in handen als het gaat om de productie van geneeskrachtige kruiden voor uiteenlopende afzetmarkten. Zoals het vermogen om gewassen te telen onder strikt gecontroleerde omstandigheden. In combinatie met het Nederlandse systeem voor kwaliteitscontrole betekent dit dat de Nederlandse tuinders in staat zijn om een kwalitatief hoogwaardige grondstof te leveren voor zowel de farmaceutische industrie als voor traditionele geneesmiddelen. Andere sterke punten zijn een uitstekende kennisinfrastructuur; een sterke veredelingssector en een beproefd logistiek systeem. Zwakke punten zijn de hoge productiekosten, het ontbreken van een krachtige

traditie in de kruidengeneeskunde en de te complexe regelgeving.

Tegen deze achtergrond staan twee wegen open voor de Nederlandse glastuinbouw. De ene is om op zoek te gaan naar gewassen met een hoge opbrengst voor een wereldwijde afzet, waarbij Nederlandse glastuinders hun comparatieve voordelen maximaal kunnen benutten. De andere route is het ontwikkelen van kennis, technologie en uitgangsmateriaal voor gecontroleerde teelt en het exporteren daarvan, zoals nu al gebeurt met traditionele tuinbouwgewassen zoals lelies en rozen. Gezien de groeiende belangstelling voor geneeskrachtige kruiden loont het de moeite om beide routes verder te exploreren.

Perspectieven en knelpunten

In deel 2 van de verkenning schetsen Van der Mheen en Van Asseldonk de concrete perspectieven voor teelt en vermarkting van geneesplanten en doen daarbij enkele suggesties voor innovatieve teelten en producten. Knelpunten liggen met name op het raakvlak van wetgeving en vermarkting. Wat het laatste betreft zijn telers erg kwetsbaar als ze met een bederfelijke grondstof op een vrije markt gaan concurreren en kan de teler het beste zelf een eerste (eenvoudige) verduurzaming ter hand nemen (wassen-snijden-drogen van de kruiden) en trachten zoveel mogelijk op contract te telen. Het realiseren van een groeiende afzet is echter niet eenvoudig. Het ministerie van VWS hanteert een rigide scheiding tussen warenwetproducten en geneesmiddelen terwijl er in de natuur geen harde scheidslijn tussen beide bestaat. Medicinale planten vallen daarbij vaak tussen de wal en het schip. Terwijl het ministerie van LNV een *biobased economy* promoot met hoogwaardige inhoudsstoffen, verbiedt de Voedsel en Waren Autoriteit (VWA) het koppelen

van objectieve informatie op een website aan een betrouwbaar verkoopkanaal. Daarbij komt dat het voor gezondheidsproducten en geneesmiddelen uit kruiden vaak niet lonend is om zwaar te investeren in het voor de registraties benodigde onderzoek; het middel is immers al eeuwenlang in gebruik en niet patenteerbaar. Hierdoor is men grotendeels afhankelijk van in het publiek domein gepubliceerd onderzoek dat geen uitsluitel geeft over het eindproduct. Voor afname van grondstoffen voor kruidengeneesmiddelen kan wellicht ook worden gekeken naar het Verre Oosten, waar ook veel meer onderzoek plaatsvindt op dit gebied. In het Westen zijn de hoeveelheden per soort beperkt. Inhoudsstoffen uit kasafval (van bijvoorbeeld *Hedera*) zijn waarschijnlijk als eerste rendabel, of niche-teelten zoals *Drosera* (zonnedaauw) en *Stevia* (als zoetmiddel). Chinese kruiden zijn interessant omdat het om relatief grotere hoeveelheden gaat.

Om deze sector tot verdere ontwikkeling te laten komen, is de beschikbaarheid van serieuze en betrouwbare informatie voor zowel telers als afnemers (zijnde consumenten, leveranciers van kruidenpreparaten en artsen/therapeuten) een belangrijke stap. Aanbevolen wordt om door middel van een informatieve website deze betrouwbare informatie (onder auspiciën van de NVF en de Stichting Toetsing Fytotherapeutica) aan te bieden. Het meest logisch zou zijn om vanuit deze omschrijvingen –en eventueel een keurmerk– te verwijzen naar betrouwbare producten dan wel verkoopadressen die deze producten van de gewenste kwaliteit leveren. Dit wordt echter expliciet verboden door de VWA. De knellende regelgeving, en dan met name het verbod op alle (ook op wetenschappelijk onderbouwde) medicinale claims gerelateerd aan voeding, frustreert innovaties en investeringen in deze sector, waardoor de samenleving belangrijke kansen voor patiëntvriendelijke en goedkope zorg laat liggen.

Aanbevelingen voor beleidsmakers en voor de sector

De verkenning besluit met een aantal aanbevelingen. Aan de ministeries VWS en LNV zijn dat:

- Faciliteer de teelt en het gebruik van geneeskruiden, onder meer met een onafhankelijk kenniscentrum;
- Documenteer het geneesplantengebruik in Nederland en monitor internationale trends en economisch belangen;
- Realiseer een consumenten-informatiepunt (website) met betrouwbare, controleerbare feiten over geneeskruiden; Breng krachtige (ook

Chinese, Indiase) medicinale planten onder het UA (verkoop uitsluitend apotheek)-regime en/of stel een staatsexamen in voor de voorschrijvers zodat de ruwe grondstoffen op recept kunnen worden verstrekt door de apotheek;

- Creëer juridische ruimte voor het benoemen van juiste en bewezen medicinale effecten van (voedings)planten.
- Promoot kwaliteit en betrouwbaarheid van in Nederland geteelde medicinale planten, ook in het buitenland.

De tuinbouwsector wordt het volgende aanbevolen:

- Zorg primair voor afzet (contractteelt);
- Participeer in netwerken met afnemers;
- Zoek nieuwe toepassingen voor reststromen;
- Ontwikkel innovatieve teeltsystemen (combinatieteelten, gecombineerde toepassingen);
- Kies nieuwe gewassen met het oog op eigen teeltexpertise en prijs en zorg voor reproduceerbaarheid;
- Neem collectief een eerste verduurzaming ter hand (wassen-snijden-drogen-separeren);
- Ontwikkel teeltprotocollen in overeenstemming met richtlijnen voor *Good Agriculture Practice*.

Vervolgactiviteiten

De mogelijkheden om specifiek met behulp van de optimalisatie van teelt- en extractiemethoden een betrouwbare grondstof voor kruidengeneesmiddelen aan te leveren worden verder geconcretiseerd in enkele universitaire en hbo-projecten zoals het CAH-project Innovatieve Ketens voor Voeding en Gezondheid (zie elders in dit nummer). Daarnaast start de NVF vanuit dit project binnenkort met een informatieve publieksvriendelijke website die de gegevens over medicinale planten uit drie betrouwbare bronnen combineert.

Auteursgegevens

Drs. A.G.M. (Tedje) van Asseldonk is hoofd van het NVF-bureau, lid van de redactie van dit tijdschrift en directeur van het Instituut voor Etnobotanie en Zoöfarmacognosie (IEZ) in Beek-Ubbergen. Ing. H.J. (Hans) van der Mheen is kruiden(zaad)teler in Elburg en kruidenteeltdeskundige cq -adviseur.

Noot

Het rapport Medicijnen uit de Kas is vanaf medio november 2010 te downloaden vanaf de website van het InnovatieNetwerk: www.innovatienetwerk.org